

vő ügyvéddel az ügyfél védelmének ellátása érdekében, és az ő tudtával meg kell osztani, akkor nyilvánvaló elvárás lesz, hogy az ügyvéd tudja, hogy kommunikációja titkosított és biztonságos, továbbá hiteles tudomása legyen arról, hogy a vele kapcsolatban álló személy ténylegesen bűnügyi védő. Az officialitás hiányában az ilyen elvárásoknak egyik levelező rendszer sem fel meg, nemhogy arra gondoljunk, hogy ilyen kommunikációt közösségi oldal biztosítson, ahol az identitás lényegében ellenőrizhetetlen.

A Penalnet-rendszer a fent említett két kívánalomnak együttesen nyújt megfelelést, mert egyfelől csak az illetékes ügyvédi kamara engedélyezheti a rendszerbe való regisztráció kérését, amely önmagában még regisztrációt nem jelent. Utóbbihoz szükséges a Penalnet-et üzemeltető központ hozzájárulása is. Az ügyvédi titkot megtartó kommunikáció pedig az informatikailag sokszorosan biztosított és kódolt elektronikus üzenet útján válik lehetségessé. A megkereső ügyvéd tehát biztos lehet abban, hogy az általa kiadott információ szintén az ügyvédi titokkör által kötelezett másik félhez jut el, aki szakmailag megalapozott és ugyancsak az ügyvédi titkot őrző választ tud neki nyújtani.

A Penalnet-rendszer technikai alapja a titkosított elektronikus aláírásra épül, amely úgy biztosítható, hogy az ügyvéd számára a Penalnet-rendszer egy chipkártyát, ahhoz tartozó olvasót és bejelentkezési kódot biztosít.

Nyilván kérdésként merülhet fel, hogyan biztosítható, hogy az ügyvéd kérdésére választ is kapjon. Úgy gondolom, a probléma inkább csak elméleti síkon jelentkezik, hiszen a rendszer a viszonyosság elvére épül. Amennyiben valakitől nem érkezik válasz, vagy úgy tűnik, hogy a válasz akár hanyagságból eredően nem megfelelő, úgy lehetőség van az érintett ügyvéd rendszerből való kizárására. Meggyőződésem szerint erre példa nem nagyon fog akadni.

– KÖNYVISMERTETÉSEK –

CSEHI ZOLTÁN

A civil társadalom szervezeteinek joga Magyarországon

Budapest: Gondolat, 2007, 164.

ISBN 978 963 69306 0 8

I. A nonprofit jog újszerű megközelítése

Amióta a civil társadalom viszonylagos szabadsággal megkezdhette önszerveződését Magyarországon, egyre-másra születtek a témát taglaló rövidebb írások, szakkönyvek¹, de e terület átfogó, monografikus igényű tárgyalása mind a mai napig várat

¹ A hazai szakirodalom néhány e körben született fontosabb munkája: LOMNICI ZOLTÁN: *A közhasznú szervezetekről szóló törvény bírói gyakorlata. A törvény magyarázata. Alapítvány és egyesület létrehozása.*

magára.² Amint a civilség talpra állása is hosszú folyamat, a szakmának is bőségesen van még mit felmutatnia és búvárkodnia e területen. Reményteli kezdeményezés Csehi Zoltán vázlatára, amelyben a nonprofit szektor átfogó áttekintését nyújtja, reflektálva a hazai és az európai bírói gyakorlatra, illetve adójogi és európai jogi vonatkozásokra.³ Az előszóból kitűnik, hogy nem a megszokott, pozitivista-normativista jogszabály ismertetéssel lesz dolgunk a könyvet olvasva, hanem tudományos igényű, gondolkodó és kritikus áttekintést remélhetünk e munkától. E reményünket erősíti a kiadvány esztétikai minősége, melynek gesztenyeszínű borítóján a garamszentbenedeki Kálvária-oltár Szent Miklóst ábrázoló részlete látható. A téma egyedi feldolgozását a választott fejezetcímek is sugallják: noha az első három (I. Bevezetés, II. A civil társadalom szervezeteinek jogi formái, III. Az ügyvezetésre vonatkozó szabályok) még nem tűnik különlegesnek, a nonprofit szervezetek ellenőrzésének, a nyilvános adománygyűjtés szabályozatlanságának, a nonprofit szervezetek adójogának és az európai kitekintésnek szentelt fejezetek már újszerű látásmódot sejtetnek. A vázlat (nem magától értetődő módon) igényes jogszabály- és jogesetgyűjteményt, magyar irodalomjegyzéket, fontosabb jogszabályrészeket ismertető függelékkel tartalmaz. A vázlat szakmai értékét nagyban emeli a gondos lábjegyzetelés, amelyben a jogszabályi hivatkozásokon túl a külföldi, elsősorban német nyelvű szakirodalom is megmutatkozik.

A könyv előszava *in medias res* két fontos problémával indít: egyrészt a *Stauffer-ügy* ismertetésével az európai közhasznúság kérdését érinti, másrészt a kötelelsruész és a közérdeket szolgáló adományok között húzódo ellentét problematikáját vázolja.⁴ Igen érdekes ez utóbbival kapcsolatos hivatkozás a korai egyházatyák azon tanítására, amely szerint a hagyatékból egy gyermekreisz az egyházat illet. A szerző véleménye, hogy ez ma is útmutatóul szolgál, hiszen e rendelkezés szépen példázza, hogy az akkoriban egyedül a közjót szolgáló egyház számára (tehát a köz javára) juttatott vagyoni hányad és a családtagok öröklési igénye egymással kibékíthető. A szerző megállapítja, hogy korunkban az osztrák ABGB tartalmaz ehhez hasonló szabályozást, amely a kötelelsruész alapjának meghatározásában csak az örökhagyó halálát megelőző két évben adott közcélú adományokat veszi figyelembe.⁵ E példák kiválóan szemlél-

Budapest: Hvg-Orac Lap- és Könyvkiadó, 2002.; LOMNICI ZOLTÁN: *Alapítványok és a közalapítványok. Az alapítványok nyilvántartásba vétele. A közalapítványok működése. Az alapítványok gazdálkodása, adózása.* (5., átdolgozott kiadás) Budapest: HvgOrac Lap- és Könyvkiadó, 2008.; CSÁKVÁRI ÁGOTA: *Alapítványok és nonprofit szervezetek pénzkézeltése, adományok elszámolása és nyilvántartása.* Budapest: Novorg Kiadó, 1996.; JUNKERTNÉ SZÜCS ZSUSZANNA: *Alapítványok és társadalmi szervezetek kézikönyve.* Budapest: Saldo Kiadó, 2003.; EGRINÉ RÓNAI MÁRTA-PETTENDI ZSUSZANNA: *Az alapítványok.* Budapest: Közgazdasági és Jogi Kiadó, 1995.; LOMNICI ZOLTÁN: *Egyesületek.* Budapest: HvgOrac Lap- és Könyvkiadó, 2006.; KUTI ÉVA (szerk.): *A nonprofit szektor Magyarországon.* Tanulmányok. Budapest: Nonprofit Kutatócsoport, Mediant, 1992.; BOGNÁR PIROSKA: *A nonprofit társaságok.* Budapest: HvgOrac Lap- és Könyvkiadó, 2006.; KAHULITS ANDREA: *Nonprofit szervezetek pénzügyeinek intézése.* Budapest: KJK-Kerszöv Kiadó, 2002.

² Kivétel ez alól CSEHI ZOLTÁN munkája, aki remekbe szabott monográfiájában az alapítványokról nyújt átfogó képet, lásd CSEHI ZOLTÁN: *A magánjogi alapítvány.* Budapest: Gondolat Kiadó, 2006.

³ CSEHI ZOLTÁN: *A civil társadalom szervezeteinek joga Magyarországon* Budapest: Gondolat Kiadó, 2007. A mű alcíme: Vázlat a nonprofit szféra szabályozásáról.

⁴ CSEHI (2007) i. m. 8–9.

⁵ CSEHI (2007) i. m. 9.

tetik a társadalmi realitások és a jogi szabályozás között feszülő ellentétek feloldásának szükségét, amelyben a jogászságra hárul fontos feladat. Csehi hangsúlyozza is, hogy kis könyve nem gyakorlati útmutató – noha annak sem feltétlenül haszontalan –, nem is tankönyv, hanem a problémákra, vitatható megoldásokra, bírói jogra reflektáló, kritikai gondolatébresztő.⁶ Jelen írás a könyv ebbéli értékét és minőségét reprezentál, egyes súlyponti részeinek kiemelésén túl a hitelezővédelem nonprofit jogon belüli szabályozásának továbbgondolására tesz kísérletet.

II. A jogi szabályozás útvesztői

Az ismertetett könyv első, rövid bevezető fejezetének legfontosabb része annak tisztázó leszűkítése, hogy mi is tartozik a nonprofit jog berkeibe. A szerző egyértelművé teszi, hogy a harmadik szektor a nonprofit szektornál tágabb kört fog át, a különböző költségvetési szervek, a szövetkezetek, az egyesületek, az önkormányzatok, szakszervezetek, kereskedelmi kamarák és az egyházak⁷ egyáltalán nem minősülnek nonprofit szervezetnek.⁸ A hatályos jogszabályokat vizsgálva sem egyértelműek a nonprofit szektor határai, a „nonprofit” kifejezés szűkebb és tágabb értelemben egyaránt előfordul, elsősorban azonban a közhasznú szervezetekről szóló 1997. évi CLVI. törvény (a továbbiakban: Kszt.) tárgyalja az ezzel kapcsolatos joganyagot. Csehi javasolja *de lege feranda* James Fishman nyomán a közhaszon és a kölcsönös haszon szerinti tagolás bevezetését, amely kellő érzékletességgel különböztetné meg a társadalom elsődleges hasznára lévő, jótékonyági tevékenységet ellátó szervezeteket a tagjainak közös célját megvalósítani igyekvő elsődlegesen nem gazdasági tevékenység kifejtésére létrehozott szervezetektől. Végül két német tudós: Helmut Anheier és Stefan Toepfler nyomán rögzíti azt az öt feltételt⁹, amelyeknek konjunktív teljesülése esetén egy szervezet nonprofitnak minősülhet, és a magyar viszonyokból kiindulva ehhez hozzátesz további két kritériumot, miszerint (i) a szervezet nem végez politikai, vallási tevékenységet, (ii) jellemzően díjazás nélküli tisztségviselői vannak.¹⁰

Bevezető fejezetében szerzőnk reflektál arra is, hogy a *par excellence* nonprofit szervezeteket szabályozó Kszt. alkalmazása a közhasznúság, a közérdek megvalósulását érintően miként rajzolódik ki a bírói gyakorlatban. Eszerint – számos jogesetben deklaráltnak – a közhasznú tevékenység tágan értelmezendő, és közvetett módon is megvalósulhat, támogatások nyújtása révén. Kivétel ez alól a kiemelten közhasznú tevékenység, amely során az állami, önkormányzati feladat közvetlen átvállalása és

⁶ Ld. CSEHI (2007) i. m. 12.

⁷ CSEHI meggyőzően érvel amellett, hogy a történelmi egyházak nem tekinthetők nonprofit szervezeteknek, mert elsődleges feladatuk Isten és ember közötti közvetítés, lényegük az emberi élet transzcendens aspektusaihoz köthető, történelmi vetületűek, nem kötődnek országhatárokhöz. Ehhez annyi teendő hozzá, hogy a történelmi egyházakat szabályozó jogforrás címe is (1990. évi IV. törvény a lelkiismereti és vallásszabadságról, valamint az egyházakról) jelzi, hogy itt a „világi” jog szempontjából is elismerten alapvető szabadságjogot érintő kérdékről van szó.

⁸ CSEHI (2007) i. m. 13.

⁹ (1) önálló szervezeti struktúra; (2) magánszférába tartozás; (3) profitelosztás tilalma; (4) autonómia, önálló döntéshozatal; (5) önkéntes szerveződés

¹⁰ CSEHI (2007) i. m. 17–18.

megvalósítása az elvárt. A közhasznú szervezetek adójogi aspektusból történő tárgyalása során Csehi pragmatikus módon bevonja vizsgálódási körébe a közérdek részére történő cselekvés okán hasonló kedvezményekben részesülő egyházakat, önkéntes kölcsönös biztosító pénztárakat, illetve a közérdekű kötelezettségvállalással nyújtott támogatások körét, amely szintén azonos adójogi rezsim alá esik.

A bevezető rész zárásaként statisztikai adatokat ismerhetünk meg, amelyek elemzésére is sor kerül. Megtudjuk, hogy a KSH által egyként kezelt harmadik szektor a mai napig 42%-ban állami intervencióból működik, ami vélhetően szocialista örökség. Az állami gyámkodás helyett előremutatóbb lenne – szól a konklúzió – a civil szféra „helyzetbe hozása”, s a közelmúlt jogalkotására is jellemző¹¹ *status quo* konzerválás helyett teret engedni a nonprofit szervezetek önálló, aktív gazdálkodásának.

A jog hálójával átszőtt életünkben a szabadságnak meg kell vívnia a maga csatáját, hisz minden, még a legkaritatívabb, legaltruistább cselekedet is a nyugati ember világában jogi háttérrel feltételez.¹² Természetes, hogy a szabályozási mánia oda vezet, hogy egyes területek túlszabályozottak, mások pedig szükségmegoldások csapdáiban vergődnek. A könyv második fejezete ebből az alapállásból szemléli és tekinti át a civil társadalom szervezeteinek jogi formáit. Az ismertetés vázlatos, de lényegre törő, és a kritikus pontokat mind érinti. Kommentál is, továbbá bemutatja a vonatkozó bírói gyakorlatot, emiatt gyakorlati jogászok számára is rendkívül hasznos. Kiemelendő a kiforrott dogmatikai látásmód, amely kellő magabiztossággal és rendszerérzékkel elemzi az egyes intézményeket. Ehelyütt csak a társadalmi szervezetek bemutatására utalok,¹³ amely során a szerző történetiségében elemzi és mutatja ki a társadalmi szervezetek és az egyesületek közötti dogmatikai különbséget, amely különbségtétel a hatályos normákban zavaros, a bírói gyakorlatban pedig teljesen összemosódott. A fejezet sorra veszi az egyes nonprofit szervezeti formák alapítására, működésére, gazdasági tevékenységére, megszűnésére vonatkozó normákat, bírói gyakorlatot. A gazdasági tevékenység végzése hazánkban – éppen a civil szféra gyengesége miatt – nem okoz egyelőre komolyabb jogalkotási és jogalkalmazó problémákat, de előbb-utóbb szembesülni kell a vállalkozó tevékenységet is folytató közhasznú szervezetek ez irányú tevékenységére által előálló (például versenyjogi vetületű) kihívásaival.

1. Útkeresés a hitelezővédelem terén

A hitelezővédelem nonprofit szférán belüli szabályozásával kapcsolatos gondokra külön alfejezetet szán a szerző. Az alábbiakban az itt felmerülő kérdések mélyebb elemzésére, továbbgondolására is vállalkozunk. Amint azt az Alkotmánybíróság egy korai határozatában¹⁴ kifejtette, egy jogállamnak nélkülözhetetlen eleme a jogbiztonság, a jogbiztonság pedig az állam – s elsősorban a jogalkotó – köteletségévé teszi annak

¹¹ Ld. a Nemzeti Civil Alapprogramról szóló 2003. évi L. törvényt.

¹² Ld. VARGA CSABA: Joguralom? Jogmánia? Ésszerűség és anarchia határmezsgyéjén Amerikában. *Valóság* XLV. 2002/9, 1–10.

¹³ Ld. CSEHI (2007) i. m. 44–49.

¹⁴ 9/1992. (I. 30.) AB határozat.

biztosítását, hogy a jog egésze, egyes részterületei és az egyes jogszabályok is világosak, egyértelműek, működésüket tekintve kiszámíthatóak és előreláthatóak legyenek a norma címzettjei számára. Arról nem is szólva, hogy egyáltalán „legyenek.” Egy-egy fontos terület jogszabályi lefedettségének (teljes) hiánya mulasztásos alkotmányellenességet idéz elő. A nonprofit szervezetek hitelezővédelmi rendelkezéseivel kapcsolatban pontosan ilyen hiátus tapasztalható.

Csehi a nonprofit szféra magyar jogbeli legnagyobb hiányosságát kifejezetten a hitelezővédelem szabályozatlanságában látja, a fennálló helyzetet pedig alkotmányellenesnek tekinti, mivel a felmerülő problémák kezelésére egyedül egyes kiegészítő magán- és büntetőjogi szabályok segítségével hívása látszik áthidaló megoldásnak.¹⁵ E körben az egyik legfontosabb kérdés, hogy hogyan viszonyulnak egymáshoz egy nonprofit, közhasznú szervezet kedvezményezettjeinek juttatott adományok és a visszerhes jogügyletekből fakadó hitelezői igények, továbbá az állam által előírt kötelező befizetések.¹⁶

Lássuk hát, hogy jobb híján milyen kiegészítő megoldásokkal lehet jelenleg próbálkozni a hitelezők védelme érdekében. A polgári törvénykönyvről szóló 1959. évi IV. törvény (Ptk.) 1. § (1) bekezdésének második fordulatában található rendelkezés (*ún. Québeci klauzula*) szerint a Ptk. szabályozásának tárgyát (egymás mellé rendelt személyek vagyoni és nem vagyoni viszonyai) képező viszonyokat rendező más jogszabályokat a Ptk. rendelkezéseivel összhangban kell értelmezni. E „királyi” rendelkezés alapján valamennyi nonprofit szervezetre irányadónak kell tekintenünk a Ptk. rendelkezéseit. Komoly gondot okoz azonban, hogy a Ptk. a hitelezők védelmét nem, vagy csak igen behatároltan kezeli. Lehet hivatkozni az *actio Pauliana* Ptk. 203. §-ban szereplő szabályára,¹⁷ amely kimondja, hogy fedezetelvonónak minősül az a szerződés, amellyel harmadik személy igényének kielégítési alapját részben vagy egészben elvonják. Ez esetben a fedezetelvonó szerződés érvényes ugyan, de az ilyen szerződés viszonylagosan, azaz a sérelmet szenvedett harmadik személlyel szemben hatálytalan. A hatálytalanság megállapítása azzal a jogkövetkezéssel jár, hogy a szerződéssel érintett vagyontárgy fedezeti jellege fennmarad, azaz a harmadik személy és az adós viszonyában úgy kell tekinteni, mintha a vagyónátruházási szerződést meg sem kötötték volna. Ez az összekapcsolás azonban nem zökkenőmentes a nonprofit szervezetek tekintetében: a Ptk. szerződéses háttérben gondolkodik, egyáltalán nem oldódik meg a felvetett gond, ha a hitelezőként az állam jelenik meg, ha közterheket szed be, igaz, hogy ez már közjogi előkérdéseket is bevon a vizsgálódásba.

Előremutató megoldásnak tűnik a gazdasági társaságokról szóló 2006. évi IV. törvény (Gt.) idevágó szabályainak alkalmazása, karöltve az 1991. évi XL. törvény (Csődtörvény) rendelkezéseivel. A Gt. 30. § (3) bekezdése kimondja, hogy a társaság fizetőképzetlenségével fenyegető helyzet bekövetkezése esetén a vezető tisztségviselők a hitelezők érdekeinek elsődlegessége alapján kötelesek ügyvezetési feladataikat el látni. Az új Gt. ezzel az *ún. wrongful trading* intézményét honosította meg, annak

¹⁵ CSEHI (2007) i. m. 85.

¹⁶ Ld. CSEHI (2007) i. m. 86.

¹⁷ Uo.

érdekében, hogy a társaság ügyvezetését csődközeli helyzetben visszatartsa a hitelezői érdekeket sértő, indokolatlan mértékű kockázatvállalástól. A Csődtörvény ehhez kapcsolódóan előírja, hogy a vezető tisztségviselők e kötelezettség felróható megszegése esetén a hitelezőkkel szemben helytállni kötelesek. A Csődtörvény 33/A. § (1) bekezdése alapján ugyanis a hitelező vagy a felszámoló a felszámolási eljárás ideje alatt keresettel kérheti a bíróságtól annak megállapítását, hogy azok, akik a gazdálkodó szervezet vezetői voltak a felszámolás kezdő időpontját megelőző három évben, a fizetéseképtelenséggel fenyegető helyzet bekövetkeztét követően ügyvezetési feladataikat nem a hitelezők érdekeinek elsődlegessége alapján látták el, és ezáltal a társasági vagyon a keresetben meghatározott mértékben csökkent. A Gt. által felkínált lehetőség nonprofit szervezetekre való alkalmazásának *neuralgikus pontja* azonban a törvények hatályában van. A Gt. ugyanis egyértelműen a Magyarországon székhellyel rendelkező *gazdasági* társaságokra vonatkozik, ezek alapján a Gt. rendelkezéseit egyéb jogi személyekre alkalmazni álláspontunk szerint nem lehet. Nyilvánvalóan nem így van ez viszont a Gt.-ben szabályozott nonprofit gazdasági társaságok esetében. Ezek alapján felmerül a kérdés, hogy amennyiben a nonprofit gazdasági társaságokra alkalmazhatóak a Gt. szabályai, nem lenne-e célszerű e szabályok kiterjesztése az egyesületekre és az alapítványokra is.

A Csődtörvény hatályának megítélése már nem ennyire egyértelmű. A Csődtörvény 2. § (1) bekezdése határozza meg, hogy a törvény hatálya a gazdálkodó szervezetekre és ezek hitelezőire terjed ki. A 3. § (1) a) pontja szerint gazdálkodó szervezetnek a következők minősülnek: az állami vállalat, a tröszt, az egyéb állami gazdálkodó szerv, a szövetkezet, a lakásszövetkezet, az európai szövetkezet, a gazdasági társaság, az európai részvénytársaság, a *közhasznú társaság*, az egyes jogi személyek vállalata, a leányvállalat, a vízgazdálkodási társulat (a víziközmű-társulat kivételével), az erdőbirtokossági társulat, az *önkéntes kölcsönös biztosító pénztár*, a magánnyugdíjpénztár, az egyesülés – ideértve az európai gazdasági egyesülést is –, az európai területi együttműködési csoportosulás, a végrehajtói iroda, a *sportegyesület*, valamint mindazon jogi személyek vagy jogi személyiséggel nem rendelkező gazdasági társaságok, amelyek fő érdekeltsegeinek központja a Tanács fizetéseképtelenségi eljárásokról szóló 1346/2000/EK rendelete alapján az Európai Unió területén található. Álláspontunk szerint a takaros felsorolás *dőlttel* jelzett elemei nem tekinthetők gazdálkodó szervezetnek, így ezek tekintetében a Csődtörvény következtelen. Szintén az a kérdés merül fel, hogy vajon indokolt-e a nonprofit szervezeteket kirekeszteni a törvény hatálya alól? Úgy tűnik, hogy a Csődtörvény hatályának a nonprofit szektorra való kiterjesztése előrelépést jelenthet hitelezővédelmi szempontból, de valószínűleg szükség lenne a nonprofit szervezetekre vonatkozó eltérő szabályok megállapítására is a Csődtörvényen belül, hisz a törvény jelenlegi formájában kizárólag *forprofit* gondolkodású.

A Csődtörvény kisvállalkozókat segíteni igyekvő, minden bizonnyal jó szándékból fogant rendelkezése viszont azt mutatja, hogy a hitelezővédelem oltárán sem szabad mindent feláldozni. Álláspontunk szerint a hitelezői érdekek védelmének túlbuzgó megnyilvánulása a vállalkozói 'körbetartozások' mérséklése céljából született 2007. évi LXXVIII. törvény Csődtörvényt módosító, a fizetéseképtelenség megállapíthatóságára vonatkozó új szabálya, amely azt a veszélyt rejti magában,

hogy életszerűtlenségével a vállalkozások mindennapi működése elé gördít akadályokat.¹⁸

A hitelezői igényérvényesítés és a csődeljárás viszonyával kapcsolatban érdemes a Legfelsőbb Bíróság két eseti döntésére utalni.

Az első jogesetben a legfőbb bírói szerv akként döntött, hogy társadalmi szervezet feloszlása esetén a vagyoni kérdések rendezése nem tartozik bírósági útra.¹⁹ Az ügyben érintett vadásztársaság kimondta feloszlással való megszűnését, egyben arról is határozott, hogy a közgyűlés megbízza a vadásztársaság intézőbizottságát, mint felszámolót, hogy az alapszabály előírása szerint a hitelezők kielégítése után rendelkezzen a társaság vagyonáról. Ilyen előzmények után kérte az elnök a vadásztársaság törlését a nyilvántartásból, és a megyei bíróság ezt meg is tette.

A megyei főügyészség fellebbezésében indítványozta a jogszabálysértő végzés hatályon kívül helyezését és az elsőfokú bíróság új határozatra való utasítását, mert szerintük az elsőfokú bíróság nem vizsgálta, hogy a vadásztársaság felszámolói elvégezték-e a feladatukat. Álláspontja szerint ugyanis addig nem lehet szó a törlésről, amíg a hitelezők igényének kielégítése nem rendeződött, egyébként a bíróságnak kell kialakítani az ezzel kapcsolatos eljárási rendet. A Legfőbb Ügyészség átiratában fenntartotta a megyei főügyészség fellebbezésében foglaltakat, illetve azt azzal egészítette ki, hogy a szervezet vagyona felől egyedül a legfőbb szerv dönthet, nem pedig a felszámolóként eljáró intézőbizottság.

A fellebbezés a Legfelsőbb Bíróság szerint nem volt alapos, mert a vadásztársaság közgyűlése az egyesülési jogról szóló 1989. évi II. törvény (Etv.) rendelkezéseinek és az alapszabálynak megfelelően mondta ki a feloszlással történő megszűnést. Az Etv. 20. §-a alapján pedig a társadalmi szervezet nem törléssel, hanem a közgyűlés határozata alapján szűnik meg. Az Etv. 21. §-ának (1) bekezdése pedig előírja, hogy a társa-

¹⁸ E szabály szerint az adós társaság fizetéseképtelennek mondható akkor is, ha fennáll a hitelezővel szemben a pénz vagy pénzben kifejezett tartozása, mely szerződésen alapul (i), az adós a teljesítési határidőt követő 15 napon belül e tartozást írásban nem vitatta vagy elismerte (ii), és a hitelező a felszámolási eljárás kezdeményezését megelőzően eredménytelen fizetési felszólítással élt (iii). Ezek szerint a 2007. július 7. napjától a felszámolási eljárás lefolytatása iránti kérelem bírósághoz történő benyújtását követően az adós már csak akkor szabadulhat a fizetéseképtelenség megállapítása alól, ha a szerződésen alapuló tartozását kiegyenlíti, hacsak nem vitatta írásban a számla jogosságát a teljesítési határidőt követő 15 napon belül. Ez a szabály könnyen alkalmat adhat visszaélésekre, ugyanis nagy cégeknél könnyen előfordulhat, hogy egy-egy számla 'átfutási' ideje miatt csúszik a teljesítés, és egy gyors írásbeli felszólítás után már nem kerülhet el a felszámolási eljárás megindítása. Álláspontunk szerint ez a szabály indokolatlan felszámolási eljárásokat gerjeszthet, pedig a Legfelsőbb Bíróság már több ítéletében rámutatott, hogy a tartozások behajtásának útja nem a felszámolási eljárás. Ez az új szabály pedig éppen ezzel ellentétes tendenciát indukálhat. Az már csak ráadás, hogy az új szabály hatályba léptető rendelkezése komoly joghézagot vágott a Csődtörvény szövetén, mert úgy rendelkezett, hogy a törvény hatálybalépése után indult eljárásokra kell alkalmazni, megfelelően arról, hogy az eljárás megindulását megelőzi a teljesítési határidő, a felszólítás. Például, ha egy számla kézhezvételére az új szabály 2007. július 7. napján történt hatálybalépés előtt megérkezett az adóshoz, az akkor hatályos jogszabályok szerint még nem kellett írásban jeleznie kifogását. Ezek után, ha a hitelező írásbeli fizetési felszólítást küldött neki, és utána a törvény hatálybalépését követően felszámolási eljárást indított, nem marad más eszköz az adós kezében, mint kifizetni az esetleg egyébként jogosulatlanul kiállított számlát.

dalmi szervezet megszűnése esetén – a hitelezők kielégítése után – vagyonáról az alapszabály előírása vagy legfelsőbb szervének döntése szerint kell rendelkezni.

A fenti rendelkezésekből adódóan a társadalmi szervezet önkéntes megszűnése esetén a bíróság csak azt vizsgálja, hogy a legfelsőbb szerv az alapszabály előírásának megfelelően hozott-e határozatot a társadalmi szerv megszüntetéséről. Amennyiben a legfelsőbb szerv határozata megfelel a követelményeknek, úgy a megszűnés regisztrálásához nem kell bevárni a felszámoló jelentését a vagyoni kérdésekről, mert ennek vizsgálata nem tartozik a bíróság hatáskörébe. A jelenleg hatályos jogszabályok tehát a vagyonszámolási eljárás tekintetében nem írnak elő kötelezettséget a bíróság számára.

Átgondolandó, hogy e magas szintű döntés kudarca vajon jogalkotási, jogalkalmazói, esetleg jogtechnikai²⁰ hiányosságok eredménye-e.

Egy 2006-ból való másik eset kifejtését mellőzve csak a végkövetkeztetésre utalunk, miszerint a társadalmi szervezet megszűnése esetén a felszámoló kijelölése nem tartozik bírósági hatáskörbe.²¹

Összegzésül azt mondhatjuk, hogy a legújabb keletű bírói gyakorlat is megerősíti azt a kiinduló tézist, hogy a hitelezővédelem, a fizetéseképtelenségből fakadó gondok jelenleg megoldatlanok a nonprofit szférában, s ezzel kapcsolatban komoly teher nehezedik a törvényhozó vállára.

2. *Kiút a jogtudomány felől*

Amint fentebb már jeleztük, az új keletű jogirodalom már foglalkozik e fontos kérdések felvetésével, sőt a lehetséges válaszok megadásával is.²² Jogos és előremutató felvetés a nyilvánosság és átláthatóság megteremtése, például, hogy tegyék közzé a nonprofit szervezetek éves beszámolóját napilapokban, helyi lapokban.²³ A vagyonesztés miatti megszüntetés alternatíváját jelentheti az átalakulás lehetőségének megteremtése, például közhasznú társasággá, illetve most már nonprofit gazdasági társasággá.²⁴

Az új Ptk. koncepciójában és szabályozási tematikájában²⁵ (a továbbiakban: Tervezet) a jogi személy megszűnésével kapcsolatos részben az a javaslat olvasható, hogy a jogi személy jogutódlással történő megszűnése esetén ki kell mondani a jogutód helytállási kötelezettségét, illetve, ha annak nem tud eleget tenni, a megszűnő jogi személy tagjainak felelősségét. A Tervezet tartalmazza azt is, hogy szétválás esetén a jogutódokat a jogelőd követelése a vagyonmegosztás arányában illetnék meg, tar-

¹⁹ Ld. Legf. Bír. Kny. II. 28.184/1997. sz. (BH1998. 462)

²⁰ Ld. VARGA CSABA: Jogtechnika és jogdogmatika. In BÁNDI GYULA (szerk.): *Ünnepi kötet Boytha Györgyné tiszteletére*. Budapest: Pázmány Péter Katolikus Egyetem Jog- és Államtudományi Kar 2002, 144–155.

²¹ Legf. Bír. Kfv. III. 37.207/2004. sz. (BH2006. 38)

²² CSEHI (2006) i. m. 298.

²³ Uo.

²⁴ CSEHI (2006) i. m. 304.

²⁵ Ld. 1003/2003. (I. 25.) Korm. határozat. A határozattal elfogadott szöveg mellékleteként a tervezet megjelent a Magyar Közlöny 2003. évi 8. számában. Lásd még: VÉKÁS LAJOS (szerk.): *Szakértői javaslat az új Polgári Törvénykönyv tervezetéhez*. Budapest: Complex Kiadó, 2008.

tozásaiért egyetemlegesen lennének kötelesek helytállni. Megjelenik a nyilvánosság is: ha a törvény másként nem rendelkezik, a jogutódlással létrejövő jogi személy hirdetményben köteles felhívni a megszűnő jogi személy hitelezőit követeléseik bejelentésére. A jogelőd hatósági engedélyei vonatkozásában – ha az engedély feltételeinek a jogutód is megfelel – a jogutód jogi személy jogutódlását el kell ismerni. A megszűnő jogi személy hitelezői megkárosításának megelőzése érdekében a jogutódlás tényének megfelelő (pl. hirdetményi) nyilvánosságot kell adni.

A korábbi útkeresésünkre ekképp reflektál a Tervezet: jogutód nélküli megszűnés esetén általános szabályként végelszámolási vagy felszámolási eljárás biztosítsa a hitelezők kielégítését. A jogi személy megszűnését követően ismertté vált, a megszűnt jogi személyt megillető követelésre vagy vagyontárgyra vonatkozó eljárást külön törvény szabályozza.

A jelenlegi bírói gyakorlattól eltérne az új törvény: a nyilvántartásba vétellel kezelt jogi személy megszűnéséhez nem lenne elegendő az erre feljogosított szerv döntése, a megszűnés hatálya a nyilvántartást vezető bíróság általi törléssel állna be.

Sajnálattal tapasztalható, hogy az Igazságügyi és Rendészeti Minisztérium honlapján²⁶ elérhető normaszöveg-tervezetben nem látjuk viszont hiánytalanul a Tervezet alaposan kidolgozott elképzeléseit.

Csehi Zoltán 2004 augusztusában az Igazságügyi Minisztérium Polgári Jogi Kodifikációs Szerkesztőbizottsága részére elkészített *Javaslat az egyesület és az alapítvány szabályozására az új magyar Polgári Törvénykönyvben* című előterjesztésében²⁷ (a továbbiakban: *Javaslat*) azt ajánlja, hogy a lejárt és ki nem elégített követeléssel rendelkező hitelezők az egyesület jogutódlással történő megszűnése esetén kapjanak a Gt. szabályainak mintájára biztosítékkövetelési jogot.²⁸ Az egyesület jogutód nélküli megszűnése esetén a *Javaslat* szerint az egyesület bármely hitelezője, akinek az egyesülettel szemben lejárt és nem vitatott, vagy jogerős ítéletben megállapított követelése áll fenn, kérhetné a bíróságtól az ok megnevezésével más személy végelszámolóvá történő kijelölését.²⁹ Meglátásunk szerint ezek a javaslatok konkrétabb cselekvési lehetőséget biztosítanak a hitelezőknek, és saját ügyük tevékeny résztvevőivé tenné őket. Egy speciális 'hitelezővédelmi', de nagyon életszerű gondolat a *Javaslatban* az alapítvány és a kötelelész viszonyának szabályozási tervezete, amely kimondaná, hogy halál esetére szóló ügyletben létesített és az öröktagyó halála után bírósági nyilvántartásba vett alapítvány esetén az alapítvány részére juttatandó vagyon a kötelelészre való igényt nem csorbíthatja, az alapítványnak az öröklésre vonatkozó szabályok szerint kell helytállnia a kötelelészre igényekért. Véleményünk szerint e szabály megalkotása a polgári lét térnyerésével, nagyobb vagyontömegek felhalmozódásával válik különösen időszerűvé; egyelőre Magyarországon még nem vált mindennapivá az a probléma, amelyet e szabály orvosolni törekszik, de külföldi példák bősége mutatja, hogy fontos kérdéstről van szó.³⁰

²⁶ Ld. <http://www.irm.hu/?mi=1&katid=201&id=227&cikkid=4147>

²⁷ LD. CSEHI ZOLTÁN: *Diké kísértése, Magánjogi és kultúrtörténeti tanulmányok*. Budapest: Gondolat, 2005, 470–521.

²⁸ CSEHI (2005) i. m. 483.

²⁹ CSEHI (2005) i. m. 484.

³⁰ LD. CSEHI (2006) i. m. 316–331.

Összegzéseként elmondható, hogy a hitelezővédelem nonprofit jogban tapasztalt jelenlegi hiánya az utóbbi időben komoly figyelmet kapott a jogtudomány művelői körében, s a felvetett megoldási javaslatok jótékonyan hatnak a Tervezet kidolgozására is. Igen fontos lenne azonban, hogy az új Ptk. végleges normaszövege ne híguljon fel a még elkövetkező szakmai és politikai operációk során, és akkor talán nem lesz szükség hosszas 'bolyongásra', hogy a felvetett problémák megoldásával révbe érjünk.

III. Ki őrzi az őrzőket?

Az ügyvezetésre vonatkozó szabályok ismertetése során Csehi a megbízási jogviszonyból kiindulva elemzi az ügyvezetővel szembeni elvárás különböző felfogásait, a lojalitási kötelezettség terjedelmét, a megbízási akarat terjedelmét, az ügyvezetők díjazását. Meggyőző a dogmatikai kérdések, problémák nemzetközi összehasonlításban való tárgyalása.³¹ A nonprofit szervezetek ellenőrzését tárgyaló fejezetben elsőként a belső ellenőrzés útjait tárja fel szerzőnk. A Ptk. 29. § (3) bekezdéséből kiindulva az azt megerősítő 3/2005. közigazgatási jogegységi határozat ismertetése történik. Látható, hogy az explicit szabályozás e téren is hiányzik, egyedül a nonprofit gazdasági társaságok esetén találunk ilyeneket. A Ksz. rendelkezik a közhasznú szervezetek felügyelő szervéről, további lehetőség a belső ellenőrzésre a törvénysértő határozat tag általi megtámadása. Csehi e körben érdekesen elemzi a jelenlegi jogszabályi környezet nyújtotta perlési lehetőségek határait. Milyen ellenőrzési és perlési joga van az alapítónak? Tud-e az alapítvány pert indítani a kezelő szerv által okozott kárakért? Ki indíthat pert az alapítvány részéről? A szerző álláspontja szerint az ellenőrzés e téren elégtelen, átgondolásra szorul. Javasatai az új Ptk. ennek megfelelő bővítése a jogi személyek vonatkozásában, illetve a *corporate governance* elveinek nonprofit szférára történő átültetése. Külső ellenőrzésnek a törvényességi felügyelet, az ügyészség ellenőrzése tekinthető, de az adóhatóság, az Állami Számvevőszék, a kormányzati Ellenőrzési Hivatal is ilyen jellegű funkciót lát el speciális esetekben. Konklúzióként az marad, hogy az állami ellenőrzés rendszere csak a súlyosabb jogsértések szankcionálására alkalmas. Egyes szerzők az adóhivatal jogkörének bővítését látják indokoltnak, amely során a nonprofit szervezetek gazdálkodásának célorientáltsága is vizsgálódás tárgya lehetne.³² Meghatározott esetekben a könyvvizsgálat, illetve az előírt jelentési kötelezettségek szolgálják a megfelelő szintű ellenőrzést. Ez utóbbi tekintetében – az elektronikus beszámoló készítésének kötelezővé tételével és az elmulasztás kellő szankcionálásával – úgy tűnik, valóban hatékony eszköz kerül az adóhatóság kezébe.³³ A *nonprofit governance* 'szemlélet' kialakítása jelentős haladás lenne, erre olyan – történelmileg szerencsés fejlődésű – országokban van példa, mint Svájc.³⁴

³¹ Ld. CSEHI (2007) i. m. 101–103.

³² CSEHI (2007) i. m. 128.

³³ Lásd a cégnyilvánosságról, a bírósági cégeljárásról és a végelszámolásról szóló 2006. évi V. törvénynek és egyéb törvényeknek a számviteli beszámoló közzétételi rendjével, valamint a gazdasági tevékenységek egységes ágazati osztályozási rendszerével összefüggő módosításáról szóló 2008. évi XCVI. törvényt.

³⁴ CSEHI (2007) i. m. 132–133.

A szerző – súlyt adva kritikájának – külön fejezetet szentel a nyilvános adománygyűjtés szabályozatlanságának. A nyilvános adománygyűjtés módszerét, körülményeit a magyar törvények egyáltalán nem rögzítik, ami angolszász országokban elképzelhetetlen lenne.

A könyv két rövid, de tartalmas fejezettel zárul. A nonprofit szervezetek adójogának vázlatát kimunkáló fejezet a szerző egy korábbi tanulmányára épít, mely német nyelven jelent meg. E rész jogászoktól nem megszokott érzékletességgel és gyakorlatiassággal tárgyalja a témát. Az európai jog és a nonprofit jog viszonyát ismertető záró fejezet a jogalkotási terveket és az Európai Bíróság gyakorlatát elemzi érintőlegesen, talán túl gyorsan is lekerekítve az amúgy érdekes és még kifejtésre érdemes mondanót.

Csehi Zoltán dolgozatán érződik a tudományos elmélyülés, a dogmatikai útkeresés igénye, s mindez mesterien ötvöződik a gyakorlat szempontjaival. Hangsúlyozandó, hogy e kis könyv hézagpótló alkotás, felvetései kihívást jelentenek *de lege lata* és *ferenda*. Remélhető, hogy a vázlat valójában valami átfogóbb megnyilatkozás vázlat, és sor kerül majdan a magánjogi alapítvány problémakörét tárgyaló műhöz hasonló mélységű, részletes monográfia megírására is a szerző részéről.

RÓZSA DÁNIEL
doktorandusz (PPKE JÁK)

A MÉDIA ÉS A MÉDIAJOG

GOLDBERG, DAVID – SUTTER, GAVIN – WALDEN, IAN (EDS.)

Media Law and Practice

Oxford – New York: Oxford University Press, 2009, 640.

KOLTAY ANDRÁS
egyetemi adjunktus (PPKE JÁK)

Az Oxford University Press által gondozott legújabb médiajogi kötet teljes áttekintést ad az Egyesült Királyság – és ennek ürügyén az Európai Unió – médiaszabályozásáról. A kötet minden egyes fejezetét más-más szerző jegyzi. Akadnak köztük gyakorlati szakemberek és tudományos kutatók is (az adott szerző legtöbbször egyébként mindkét halmazba beletartozik, elvégre elmélet és gyakorlat ideális esetben kéz a kézben jár).

Az angolszász jog a mi szemünknek szinte már-már zavaróan pragmatikus, az egyes fejezetek nélkülözik a hosszas teoretikus fejtegetéseket, és szinte kizárólag a tényleges jog, illetve a bírói gyakorlat elemzését végzik el. Ennek oka nem abban keresendő, hogy az angolok fittyet hánynak bármiféle elvre vagy elméletre, sokkal inkább a